

*УПРАВЛІНСЬКІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ*

МАКЄШИНА Ю.В., к. філос. н.

КРАВЧЕНКО А.В.

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

**ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДДІФКІС: СВІТОГЛЯДНІ
ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОСТІ**

Анотація. *Вивчаються сучасні тенденції щодо світоглядних компонентів у студентства для майбутньої діяльності у галузі фізкультурно-спортивної діяльності.*

Ключові слова: *професійна освіта, студентство, мотивація, педагогічна діяльність, фізична культура, спорт.*

Вступ. Актуальність дослідного напрямку пов'язана з тим, що освітня політика в галузі спорту в трансформаційному суспільстві висувається на перший план, тому що від завдань у цій сфері залежить формування особистості, з активною позицією, здорової фізично і духовно. Важливість окресленої проблематики визначається тими об'єктивними процесами, які свідчать про якісні зміни у життєдіяльності людини; українське суспільство має низку проблем, які позначаються на професійному самовизначенні та самовдосконаленні особистості.

Різні аспекти функціонування системи неперервної професійної освіти висвітлені в працях вітчизняних учених А. М. Алексюка, М. Б. Євтуха, І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало, П. І. Підкасистого, С. О. Сисоєвої. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців ґрунтовно досліджувалися у працях вітчизняних учених (Р. С. Гуревич, А. О. Лігоцький, Л. О. Хомич, Я. В. Цехмістер), зокрема професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту – в працях вітчизняних (О. М. Вацеба, Е. С. Вільчковський, В. М. Платонов, Б. М. Шиян, Ю. М. Шкрєбтій) і російських (А. Г. Барабанов, Є. П. Каргаполов, О. В. Петунін, В. В. Приходько) та ін. дослідників.

Мета дослідження. Метою даної статті є визначення мотиваційних компонентів до майбутньої професії у спеціалістів фізичної культури і спорту в сучасному трансформаційному суспільстві, які є ще недостатньо вивченими та проаналізованими, але впливають на складний характер стосунків між особистістю та суспільством. Завдання дослідження: з'ясувати вплив фізкультурно-спортивної освіти на обрану спеціальність студентами профільного вузу; дослідити основні закономірності та протиріччя, що спрямовані на подолання деструктивних явищ у ході професійної підготовки; виявити ціннісні аспекти фізкультурно-спортивної освіти та її роль у майбутньому професійному самовизначенні.

Матеріал і методи дослідження. Теоретичний аналіз літературних джерел, анкетування, методи математичної статистики.

Результати дослідження. В основу нашої роботи було покладено результати дослідження студентських груп I–V курсів ДДІФКіС, які відбулися в період розробки науково-дослідної кафедральної теми та побудовані на підставі соціологічної методики збору інформації (соціологічне опитування), вибірка склала 500 чол. Так, на запитання чим керуються люди, які обирають у наш час в нашій країні професію тренера з обраного виду спорту або вчителя фізичної культури, більшість відповідей респондентів доводять, що «виникнення професійної зацікавленості до спортивно-педагогічної діяльності пов'язано з процесом формування корпоративної соціальної відповідальності щодо обраної професії» [4]. Дослідження свідчать, що більшість респондентів є суб'єктами процесу формування корпоративної соціальної відповідальності щодо обраної професії, формування етичної професійної поведінки. Наприклад на I, II, IV, V курсах більше половини студентів впевнені, що готові приносити користь суспільству своєю майбутньою професією, відчуваючи відповідальність за людей і ресурси у майбутньому, тому є усвідомлення корисної праці, яку вони виконують, що стає важливим фактором особистісної мотивації. Як бачимо за даними таблиці, уявлення молоді про те, що можливості для спонукання до роботи, що має громадську спрямованість у наш час дуже відрізняються за змістом у молодій людини. Серед відповідей домінує лише одна позиція – «бажання принести користь суспільству». Позиція стосовно «прагнення реалізувати свої здібності» у теперішній час, на думку респондентів, втрачає сенс. Але такі стимули, котрі були політизованими за минулих часів та мали ідеологічний зміст як безкорисна праця, праця на користь суспільства, роль «сімейних традицій у професії», і особливо «престиж професії» також займають другорядні позиції, або і зовсім втрачають значущість [5]. На жаль, за даними, які демонструє табл. 1, ми спостерігаємо загрозливу тенденцію

для молоді людини зниження «потреби в спілкуванні».

Таблиця 1

Чим, на Ваш погляд, керуються люди, які обирають у наш час і в нашій країні професію тренера з виду спорту, вчителя фізичної культури?

№		I курс	II курс	III курс	IV курс	V курс
1	Можливістю принести користь суспільству	85%	76%	82%	65%	43%
2	Прагнення реалізувати свої здібності	85%	84%	90%	78%	16%%
3	Сімейними зв'язками та традиціями	25%	11%	16%	22%	15
4	Можливістю спілкуватися з собі подібними	42%	34%	49%	33%	12%
5	Престижністю професії	30%	25%	22%	36%	8%
6	Розміром можливої зарплати	19%	15%	-	-	-

Процес формування професійної зацікавленості у студентів представляє собою накопичення соціальних знань: це позитивне ставлення до професії, чітке уявлення про соціальну сутність майбутньої діяльності, впевненість у вірному обранні, задоволеність обранням [3]. Проте, на жаль, далеко не всі абітурієнти керуються професійно значущими мотивами. Так, 52% респондентів вказали, що обрали професію спортивного педагога через «неможливість вступити до іншого вузу», що вказує на необхідність управління процесом формування професійної мотивації у школярів. Отримані результати дослідження свідчать, що виникнення професійної зацікавленості до спортивно-педагогічної діяльності починається з проявів позитивних емоцій стосовно обраної спеціальності, що, в свою чергу, є джерелом виникнення мотивів обрання професії тренера або спортивного педагога [2]. У структурі мотиваційного компоненту було представлено широкий спектр мотивів. Так, на запитання «Наскільки важливими були для Вас соціальні мотиви обрання спеціальності, за якою Ви навчаєтесь?» – більше 70% респондентів вказали, що дуже важливими є «особиста зацікавленість саме цією спеціальністю», «власні здібності» та «покликання саме до цієї діяльності». Важливими моментами, на які вказали респонденти є і «гарні перспективи мати постійну та надійну роботу», «широкий вибір професій після завершення навчання» та «гарні перспективи стати поважною людиною у майбутньому» – тільки 44%, 41% та 47%. (табл. 2)

Таблиця 2

Соціальні мотиви обрання професії спортивного педагога

№ п/п	Варіанти відповідей	Не важливо	Дуже важливо
1	Особиста зацікавленість саме цією спеціальністю	28%	75%
2	Власні здібності	26%	74%
3	Висока оплата роботи за цією спеціальністю	–	–
4	Покликання саме до такої діяльності	27%	72%
5	Широкий вибір професій після завершення навчання	55%	44%
6	Перспективи мати постійну та надійну роботу	58%	41%
7	Перспективи стати важливою людиною у майбутньому	52%	47%
8	Неможливість вступити до іншого вузу	47%	52%

Вивчення мотивів вибору студентами ДДІФКіС професії педагога зі спорту та фізичної культури вказує, що «одноплановий мотив – у однієї категорії студентів проявляється як любов до обраного виду спорту; у другій – як інтерес до свого спортивного самовдосконалення; для третьої категорії як потреба пристосувати свої знання, що отримані в процесі професійної підготовки» [1].

Пов'язавши своє майбутнє зі сферою фізичної культури і спорту, Ви мрієте про:

№		I курс	II курс	III курс	IV курс	V курс
	Роботу (кар'єру):					
1	а) вчителя фізичної культури у школі	64%	55%	45%	–	15%
	б) тренера з виду спорту	52%	43%	–	65%	33%
	в) науковця у галузі фізичної культури і спорту	–	11%	25%	–	28%
	г) менеджера спортивного клубу	7%	7%	–	28%	8%
	д) службовця адміністративно-управлінського апарату	–	18%	45%	30%	–
2	Просто отримуєте диплом	20%	16%	23%	–	–
3	Подорожувати країнами світу, розширювати коло знайомих	–	–	38%	5%	–

Серед опитаних є такі студенти, які не мають усвідомлюваного мотиву на отримання вищої освіти фізкультурно-спортивного профілю. Їх на першому курсі 20%, на другому – 16%, на третьому – 23%. Також є студенти, що виявляють інтерес до майбутньої керівної діяльності у сфері фізичної культури і спорту, таких на III курсі – 45%, на IV курсі – 30%. Треба урахувати той факт, що переважну кількість до цієї групи становлять студенти, що працюють за фахом вже починаючи з II–III-го курсів і до закінчення вузу мають успіхи в спортивно-педагогічній діяльності.

Студенти ДДІФКіС мають можливість найбільш яскраво проявляти (або тільки розкрити) свої «супутні» здібності в ході педагогічної практики в загальноосвітній школі, або в літньому дитячому оздоровчому (спортивному) таборі, або в підготовці спортивно-масових заходів. Було встановлено, що працівники сфери фізичної культури і спорту безпосередньо беруть участь у підготовці фізкультурників і спортсменів (викладачі фізичного виховання, тренери-викладачі, інструктори-методисти); а також беруть участь у створенні умов для підготовки фізкультурників і спортсменів (технічні працівники, фахівці та ін.), спортсмени-професіонали, а до фахівців галузі належать: вчителі, керівники фізичного виховання, педагоги з додаткової освіти, тренери-викладачі, інструктори з фізичної культури. 85% респондентів вирішили отримати вищу фізкультурну освіту для того, щоб «дізнатися більше про обрану спеціальність» та «отримати гарну наукову освіту», 73,3% навчаються з метою «отримати цікаву роботу», більше 66% – з метою «мати надійний прибуток» та «отримати високу соціальну позицію» (табл. 2).

Висновки. Таким чином, виконання соціологічного дослідження дозволило отримати інформацію як про фактори, що впливають на обрання професії у галузі фізкультури і спорту, так і про уявлення щодо перспектив професійної самореалізації. Отримана інформація характеризує деякі ділові та особистісні якості студентської молоді фізкультурного закладу освіти. Ми вважаємо, що важливо роз'яснити молоді, що світогляд формується не в гаслах скороминучих ідеологій, не серед поведінкових стереотипів, нав'язуваних масовою культурою; що основу світоглядних позицій створюють переконання, сформовані на основі загальнокультурного досвіду, переконання, які поєднують свободу з відповідальністю, вдосконалюють людину, а через людину і суспільство.

Список використаної літератури:

1. Agergaard S. *Sport as social formation and specialist education: Discursive and ritualistic aspects of physical education Sport* / S. Agergaard // *Education and Society*, 2006. – № 11(4). – P. 353–367.

2. Fletcher S. *Touching practice and physical education: Deconstruction of a contemporary moral panic. Sport, Education and Society*, 2013. – № 18(5). – P. 694–709.

3. Грінченко І. Б. *Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах* / І. Б. Грінченко // *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. VII. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. – К.: Гнозис, 2011. – С. 84–93.

4. Родин М. А. *Пути повышения качества подготовки педагогов физической культуры в условиях вуза [Електронний ресурс]* / М. А. Родин. – Режим доступу: <http://econf.rae.ru/pdf/2012/03/1083.pdf>.

5. Суценок Л. П. *Концептуальні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту* / Л. П. Суценок // *Педагогічний процес: теорія і практика: 36. наук. пр.* – К.: Науковий світ. – 2002. – С. 138–150.